ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΛΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγικῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΔΑΠΗΙ

συνδρομὴ ἐτησία προπληρωτέα

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦντας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ

Συνδρομὴ ἐτησία προπληρωτέα

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης ἐπιστολῆς εἰς μονόγροσσα γραμματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

Ἀριθ. 36 **Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἀπριλίου 1894.** **Ἔτος Β'.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Δημοσιογραφία καὶ παιδαγωγία.—Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ παρ' ἡμῖν ζητήματος.—Ὑπόμνημα περὶ διδακτικῶν βιβλίων.

ΔΗΜΟΣΙΟΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ

Τὰ δύο ταῦτα κατὰ τὸ φαινόμενον λίαν διάφορα, ἀντίθετα, πολέμια ἴσως κατά τινας, ἔχουσιν ἐν τούτοις πλείστας κοινὰς ἀρχάς· νὰ εἴπῃ τις ὅτι εἶνε τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἴσως δὲν θὰ ἦτο λίαν τολμηρόν. Ὅ,τι ἡ παιδαγωγία [1]) διὰ τοὺς παῖδας, ταὐτὸ δήπου ἡ δημοσιογραφία διὰ τοὺς ἀνεπτυγμένους. Ὁ αὐτὸς πόνος, ἡ αὐτὴ ἀνία διὰ τὰς ξένας τῶν εὐγενῶν τούτων ἔργων φύσεις, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτὴ αὐταπάρνησις, ἡ αὐτὴ καρτερία, ἡ αὐτὴ λεπτή, ὑψηλή, πραγματικὴ ὄντως ἠθικὴ ἡδονὴ διὰ τὰς ἀληθεῖς ἀνθρωπίνους φύσεις. Μυρία ὅσα ὡς μωρία παρὰ τοῖς κοινοῖς, τοῖς ὑλικοῖς ἀνθρώποις θεωρούμενα, διὰ τὸν ἀληθῆ δημοσιογράφον, τὸν ἀληθῆ παιδαγωγὸν εἶναι ὁ ὕψιστος σκοπὸς τοῦ βίου των· ἡ δὲ ἐπιτυχία καὶ τῶν ἐλαχίστων μερῶν τοῦ σκοποῦ τούτου ἀποτελεῖ ἡδονὴν ἄφατον, ἀκατανόητον τοῖς κοινοῖς, τοῖς τετριμμένοις, τοῖς ἐν τῇ ἰλύϊ τοῦ βίου καθημαξευμένοις ἀνθρώποις.

Ὁ δημοσιογράφος ὡς καὶ ὁ παιδαγωγὸς δὲν γνωρίζουσιν ἑορτάς, ἀναπαύσεις, dolce far niente. Ὅταν δὲν ἀσχολῶνται μὲ ἀνθρώπους καὶ παῖδας, ἀσχολοῦνται μὲ ἰδέας, μὲ ζητήματα. Τὸ φύλλον ἐκτυποῦται μόλις καὶ ἕτερον ἄρχεται γεννώμενον ἐν τῷ νῷ, ἀναβρῦον ἐκ τῆς καρδίας. Πρέπει νὰ ἵστανται ἀμφότεροι ἀείποτε μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, ἄλλοτε πάλιν σοβαροὶ καὶ ἄλλοτε αὐστηροί, δίκαιοι ὅμως πάντοτε καὶ ἐπιεικεῖς, μειλίχιοι, συμπονοῦντες καὶ συνηδόμενοι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τοῖς ἐλαχίστοις αὐτῶν, ἄνευ ὑπερβολῶν, ἄνευ ἐσπευσμένων διαβημάτων, καὶ τοῦτο διὰ βίου καὶ διὰ τὰ αὐτά, πρέπει τέλος νὰ ὦσι ψυχολόγοι ἅμα καὶ λογικοί. Μόνοις αὐτοῖς κατ' ἐξοχὴν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ «μουτζώσωσι» τίποτε. Τὰ πάντα πρέπει κατὰ στάθμην νὰ κρίνωσι, νὰ προλαμβάνωσι, νὰ διορθῶσιν.

Ἡ φρόνησις καὶ ἡ κρίσις εἰσὶ τὰ θέμεθλα τῆς τε δημοσιογραφίας καὶ τῆς παιδαγωγίας. Δὲν πρέπει νὰ καταστρέφωμεν μίαν κοινὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν συμπολίτου ἢ παιδὸς ἐπιπολαίως ἐκ παραστάσεων ψευδῶν καὶ ὑπούλων· δὲν πρέπει νὰ πράττωμεν τοῦτο οὐδ' ἐὰν ἡ ὑπόληψις ἐκείνη ἔχῃ τυχὸν καί τινα ψεκτὰ μέν, ἀλλ' ἀσήμαντα διὰ τὸν ὅλον χαρακτῆρα, διὰ τὸν ὅλον ἄνδρα, εὐκόλως ἄλλως τε διορθούμενα καὶ ἀποβλέποντα ἰδιαίτατα εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν κατ' ἰδίαν βίον τοῦ συμπολίτου ἡμῶν, ἢ εἰς τὴν ἰδιάζουσαν τοῦ παιδὸς φύσιν. Τί θὰ ἐλέγετε, κύριοι δημοσιογράφοι, κύριοι παιδαγωγοί, ἐὰν μηχανικός τις ἐντεταλμένος παρὰ τῆς πολιτείας νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰς οἰκοδομὰς τῆς πόλεως διέτασσε τὴν κατεδάφισιν λαμπρῶν καὶ ἑδραίων μεγάρων, ἕνεκα ῥηγμάτων τινῶν βεβαίως οὐχὶ τεκτονικῶν, ἀλλ' ἀσημάντων τοῦ κονιάματος; ἢ ἂν ἡγεμὼν ἀρκούντως ἰσχυρὸς διέτασσε τὴν κατεδάφισιν ὅλης πόλεως πρὸς κανονικωτέραν ῥύθμισιν τῶν ὁδῶν καὶ τῶν πλατειῶν; Θὰ ἐλέγετε βεβαίως, ὅτι ὁ μηχανικὸς ἐκεῖνος, ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος ἠδύναντο νὰ ὦσι κάλλιστα καὶ χοιροβοσκοί, χωρὶς ἡ μηχανικὴ ἢ τὸ ἡγεμονικὸν ἀξίωμα νὰ αἰσθανθῶσι τὴν ἐλαχίστην ἔλλειψιν, τὸ ἐλάχιστον κενόν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας σφριγός τε καὶ πλησμονὴν ταῦτ' ἤθελον προσλάβῃ· διότι δύναταί τις εἰπεῖν ἐν εἴδει ἠθικοῦ

1) Ὁ ὅρος παιδαγωγικὴ ἔχει ὑψηλοτέραν σημασίαν, εἰ καὶ γίνεται συνήθως ἀμφοτέρων ἀδιαφόρως τῶν ὅρων χρῆσις.

ἀξιώματος ὅτι ἀνθρώπων τινῶν καὶ αὐτὴ ἁπλῶς ἡ ἀπομάκρινσις ἐκ τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης ἢ τῆς ὑπηρεσίας πληροῖ τὸ κενόν, ὅπερ ἡ παρουσία αὐτῶν ἐνεποίει αὐταῖς καὶ ὅπερ μετὰ μόχθου καὶ ἀνίας οἱ ἄλλοι αὐτῶν παράγοντες ἐν μέρει συνεπλήρουν, ἐννοεῖται δὲ ἐν τῇ εὐτυχεστέρᾳ συνδρομῇ τοιούτων παραγόντων, εἰ δὲ μὴ, τὸ ἔργον καταστρέφεται, ῥηγμάτων καὶ κενῶν δυσπληρώτων πανταχόθεν ἀναφυομένων, ὡς εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι καὶ αὐτὴ ἁπλῶς ἡ ἐκτὸς τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης ἢ τῆς ὑπηρεσίας διαμονὴ ἄλλων πάλιν ἀνδρῶν ἐμποιεῖ αὐταῖς κενὸν δυσπλήρωτον, πλὴν τῆς προσγιγνομένης ἀδικίας τοῖς τε ἀνδράσι καὶ τοῖς ἔργοις.

Ὁ ἀληθὴς λοιπὸν δημοσιογράφος, ὁ ἀληθὴς παιδαγωγὸς δὲν πρέπει νὰ ὦσιν ὅμοιοι τῷ μηχανικῷ ἐκείνῳ, τῷ ἡγεμόνι ἐκείνῳ, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ὁμοίας ζημίας ἐπιφέρουσι τὰ σφάλματα τοῦ μηχανικοῦ, τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ δημοσιογράφου, τοῦ παιδαγωγοῦ. Πᾶσα δύναμις δεξιῶς ἐντὸς τῆς ἠθικῆς ἀπόψεως τῶν πραγμάτων χειριζομένη φέρει μεγίστην ὠφέλειαν, εἰ δὲ μή, μεγίστης βλάβης πρόξενος γίγνεται· ἡ δὲ δημοσιογραφία καὶ ἡ παιδαγωγία, ἡ μηχανικὴ καὶ ἡ ἡγεμονία εἰσὶ πραγματικαὶ δυνάμεις, ἀλλ' ὡς τοιαῦται πρέπει νὰ χειρίζωνται μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιφυλάξεως· διότι εἰς τὴν ἄρνησιν πάσης ἀξίας ἐπέρχεται στείρωσις πνευματική, εἰς δὲ τὸν ἄκρον, τὸν ἄκαιρον ἐνθουσιασμὸν ἐπέρχεται τὸ γελοῖον, ἑτέρα καὶ τοῦτο πηγὴ στειρώσεως. Διὰ τοῦτο ἄρα ἐπειδὴ ἥτε δημοσιογραφία καὶ ἡ παιδαγωγία εἰσὶ δυνάμεις πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ αὐτῶν πᾶσα αὐθαιρεσία, πᾶσα ἀπερισκεψία· κατορθοῦται δὲ τοῦτο διὰ τῆς καθάρσεως τῆς παιδαγωγίας καὶ τῆς δημοσιογραφίας ἀπὸ τῆς ἀκρισίας. Ἄνθρωποι ἀκριτόβουλοι — πιθανόν, βέβαιον καὶ εἰς ἄλλα — εἰς τὴν παιδαγωγίαν ὅμως καὶ τὴν δημοσιογραφίαν εἰσὶ λίαν ἐπιζήμιοι· ἐκεῖνο ὅπερ δέον νὰ ᾖ ἀπαραίτητον στοιχεῖον χαρακτηριστικὸν τοῦ δημοσιογράφου καὶ τοῦ παιδαγωγοῦ εἶναι ἡ κρίσις.

Τὸ κύριον τοῦτο χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀνθρώπου καθόλου, ὅπερ λίαν εὔκολον ὡς τὰ πολλὰ φαίνεται, μόνον εἰς τὰς δυσχερείας τοῦ βίου καταφωρᾶται καὶ ὁμολογεῖται ὡς ἐλλιπές. Ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι αὐτὴ ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου, νοεῖται ἐκ τοῦ ἐνδοιασμοῦ τοῦ νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν τούτου ἀσθένειαν ἢ καὶ ἔλλειψιν. Λέγομεν π. χ. «ἐὰν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη» — «δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς» — «ἔχω ἀσθενῆ τὴν μνήμην» κτλ. οὐδέποτε ὅμως σοβαρῶς: «ἐὰν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ κρίσις» — «δὲν κρίνω καλῶς» — «ἔχω ἀσθενῆ κρίσιν» κτλ. Τὰ δὲ: «κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν» — «κατὰ τὴν κρίσιν μου» — «κατ' ἐμὲ κριτὴν» — «ὡς ἐγὼ πείθω ἐμαυτὸν» κτλ. ὄγκον μᾶλλον ἐνέχουσι παρὰ ἐνδοιασμὸν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς κρίσεως. Καὶ ὅμως τὰ αὐτὰ τῇ μνήμῃ πάσχει καὶ ἡ κρίσις, καὶ εἶναι ψυχολογικὸν ἀξίωμα ὅτι: *τὴν κρίσιν διαφεύγει ἡ ἀλήθεια, ὡς διαφεύγουσι τὴν μνήμην τὰ γεγονότα.* Ἐν τούτοις διολισθαίνομεν διὰ σοφιστικῶν φρασειδίων τὴν ὁμολογίαν περὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς ἡμετέρας κρίσεως. Τοῦτο δῆλον ὅτι εἶναι ἀπόδειξις ὀφθαλμοφανὴς τῆς μεγίστης σημασίας, ἣν δικαίως ἀποδίδομεν τῇ κρίσει, καὶ ὅμως πλεῖστοι τῶν δημοσιογράφων καὶ τῶν παιδαγωγῶν οὐ τὴν πρέπουσαν χρῆσιν ταύτης ποιοῦνται.

Ἡ δημοσιογραφία ἑνουμένη μετὰ τῆς κοινῆς γνώμης, γινομένη ἓν μετ' αὐτῆς, διευθύνει αὐτὴν ἀσυναισθήτως κατὰ τὸν ἴδιον χαρακτῆρα, κατὰ τὴν ἰδίαν μόρφωσιν, κατὰ τὴν ἰδίαν περὶ τῶν πραγμάτων ὑπόληψιν, λοιπὸν κατὰ τὴν ἰδίαν κρίσιν. Ἡ δημοσιογραφία δὲν θὰ εἶχε τοσαύτην δύναμιν, ἐάν, ἀντιτιθεμένη ἀποτόμως τῷ κοινῷ, ἐφώνει αὐτῷ ὑπεροπτικῶς τὰ δέοντα γενέσθαι ὡς ἀπὸ καθέδρας· ὅταν δὲ πράττῃ τοῦτο, ἀπαιτοῦσα τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἀποτόμως — ἕνεκα τῆς συναισθήσεως τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ καθήκοντος — παρὰ προσώπων καὶ ἀρχῶν, ἀποτυγχάνει.

Ὁ αὐτὸς ψυχολογικὸς λόγος εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἀκαρπίας τῶν ψιλῶν ἀπὸ καθέδρας λόγων πολλῶν διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν. Ἡ ἀποτομία, ἡ προσταγή, καὶ ὅταν ἀκόμη περιβάλλωνται ἀκαταγώνιστον ἀλήθειαν, γεννῶσιν ἐν ἡμῖν ἀκουσίως ἀντίδρασιν, καὶ ὅταν δὴ μοιραῖα ὦσιν οἰκτρὰν στείρωσιν. Συμβαίνει δηλ. ὡς καὶ ἐν πλείστοις ἄλλοις καὶ ἐνταῦθα ψυχολογικὸν φαινόμενον ὅμοιον τῷ φυσικῷ φαινομένῳ. Ὡς δὴ τῇ ὑλικῇ πιέσει ὑλικὴ ἀντιτίθεται ἀντίδρασις, ταύτης δὲ τῆς πιέσεως μεγίστης οὔσης καὶ διαρκεστάτης, ἡ ἀντίδρασις, εἰκός, καταστρέφεται, ἡ ἐλαστικότης τοῦ ἐλατηρίου ἐκμηδενίζεται, οὕτω που καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, καὶ δὴ ἐν τῷ θέματι ἡμῶν τῇ δημοσιογραφίᾳ καὶ τῇ παιδαγωγίᾳ. Πολλαὶ καὶ ἀπότομοι καὶ διαρκεῖς καὶ βαρεῖαι προσταγαί, συμβουλαί, νουθεσίαι ἐπιφέρουσι ψυχολογικὴν ἀντίδρασιν μὲ ὅλον τὸ σέβας τῶν ἀρχῶν πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην, ἐπιτρεπομένην ὑπὸ τοῦ τύπου, μὲ ὅλον τὸ καθῆκον, τὸ σέβας τῶν τροφίμων πρὸς τὸν παιδαγωγόν: «ἀκούσατέ με, κριτόν, ἀρχαί! πράξατε τοῦτο, μὴ πράττετε ἐκεῖνο!» ὁ δὲ παιδαγωγὸς πρὸς τοὺς μαθητάς του: «ἐπιθυμῶ τοὐλάχιστον νὰ μὲ ἀγαπᾶτε! . . . ἀπαιτῶ νὰ μὲ σέβεσθε!» Διὰ δὲ τὴν ἀντίδρασιν ταύτην οἵ τε, ὅσοι τοιοῦτοι, δημοσιογράφοι καὶ οἱ παιδαγωγοὶ ἀμεταπείστως ταῖς σφαλεραῖς αὐτῶν γνώμαις ἐμμένουσιν, ὀξύχολοι γιγνόμενοι καὶ μισοῦντες τὸ κοινὸν καὶ τοὺς μαθητάς.

Ὅ,τι ἄρα οἱ τοιοῦτοι παιδαγωγοὶ καὶ δημοσιογράφοι θεωροῦσιν ὡς «μαύρην ἀχαριστίαν», δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἁπλῆ συνέπεια τῆς ἐσφαλμένης αὐτῶν σταδιοδρομίας. Ἡ ἀγάπη καὶ τὸ σέβας βίᾳ δὲν ἐπιβάλλονται, ἀλλ' ὑφαρπάζονται, προσκτῶνται διὰ μείζονος ἀγάπης, διὰ μείζονος σεβασμοῦ. Ἄνθρωπος μὴ ἀγαπῶν τοὺς ἄλλους, καίτοι ἄξιος

ἀγάπης, καὶ μὴ σεβόμενος ἑαυτὸν οὔτε τὴν ἀγάπην οὔτε τὸν σεβασμὸν τῶν ἄλλων δύναται νὰ ἑλκύσῃ. Ταῦτα πάντα εἰσὶν ἀληθῆ, ἁπλᾶ καὶ σαφῆ, ἀβίαστα, αὐθόρμητα, ῥυθμίζοντα οὐ μόνον τὴν σχέσιν τοῦ κοινοῦ πρὸς τοὺς δημοσιογράφους καὶ τὴν τῶν μαθητῶν πρὸς τοὺς παιδαγωγούς, ἀλλὰ καὶ ἐκείνην τοῦ ἐλαχίστου ὑπηκόου πρὸς τὸν ἰσχυρότατον μονάρχην. Ἐὰν ἡ ἀγάπη τῶν λαῶν εἶναι ἡ ἰσχὺς τῶν βασιλέων, ἡ ἀγάπη αὕτη τότε δέον νὰ ᾖ ἀμοιβαία, πηγάζουσα κυρίως ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς λαοὺς καὶ πρὸς ἑαυτοὺς σεβασμοῦ τῶν βασιλέων.

Ὅ,τι ἄρα παρὰ τοῖς ἀψυχολογήτοις τῶν δημοσιογράφων καὶ παιδαγωγῶν θεωρεῖται ὡς κακία καὶ διαστροφὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄλλο τι παρὰ ἄγνοια μόνον ἁπλῆς τινος ψυχολογικῆς ἀληθείας ἢ ἔλλειψις κρίσεως. Ὅθεν ἡ ψυχολογία καὶ εἰδικώτερον ἡ ἄσκησις καὶ ἀνάπτυξις τῆς κρίσεως ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ κύριον μέλημα τῶν τε διδασκαλείων ὡς καὶ *δημοσιογραφικῆς σχολῆς*, ἥτις χάριν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ τύπου καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου *εὐχῆς* καὶ τοῦτο ἔργον θὰ ἦτο, ἂν ἱδρύετο ἐν Ἀθήναις. Μνείαν δὴ καὶ τούτου ἁπλῶς οὕτω δυσὶ λέξεσι ποιούμεθα, ἐπειδὴ περὶ *εὐχῶν* καὶ πάλιν ὁ *λόγος*.

Α. Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Συχνάκις ἀκούομεν καὶ ἀναγινώσκομεν τὸ κατ' οὐδὲν λογικώτερον οὐδ' εὐπρεπέστερον τοῦ προηγουμένου ἐπιχείρημα, ὅτι ὅπως τὰ νεώτερα ἔθνη ἀποβαλόντα τὴν νεκρὰν λατινικὴν γλῶσσαν ἀνέπτυξαν τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν γλώσσας, ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου τούτου χρονολογεῖται καὶ τῶν λαῶν τούτων εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην, τὸν πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν βίον καὶ καθόλου εἰς τὸν ἐξανθρωπισμὸν ἐπίδοσις, ὅπως οἱ τὰ ἐθνικὰ ἰδιώματα ἀντὶ τῆς λατινικῆς εἰσαγαγόντες θεοποιοῦνται νῦν ὡς πρωτοστάται τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν προόδου, οὕτως ὀφείλει νὰ πράξῃ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπὲρ τῆς ἐπιδόσεως αὐτοῦ, οὕτως ὀφείλουσι νὰ πράξωσι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι Ἕλληνες, ὅπως ἀξιωθῶσιν ὁμοίας δόξης πρὸς τὴν τοῦ Παρακέλσου, τοῦ Λεσιγγίου καὶ τῶν ἄλλων. Ἀλλ' οὗτοι παντάπασιν ἐπιλανθάνονται ὅτι ἡ Λατινικὴ γλῶσσα ἦτο ξένη τοῖς λαοῖς ἐκείνοις καὶ νεκρὰ γλῶσσα, ἡ δ' Ἑλληνικὴ εἶνε γλῶσσα ζῶσα καὶ σφριγῶσα, γλῶσσα, ἣν οὐδέποτε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐπαύσατο λαλῶν, ὅτι ἀκριβῶς ὅ,τι ὁ Παρακέλσος καὶ οἱ ἄλλοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἔπραξαν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν γλώσσης, τοῦτο διατελοῦσι πράττοντες οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, ἤτοι καλλιεργοῦσι καὶ καθαίρουσι τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, ἥτις ἕνεκα τῆς ἀμαθείας καὶ κακοδαιμονίας, εἰς ἣν περιέπεσε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀπέβαλε τὸν πλοῦτον αὐτῆς καὶ κατερρυπάνθη συνανακραθεῖσα μετὰ ξένων καὶ βαρβάρων γλωσσῶν.

Εἰς ἄλλην ἀντίφασιν περιπίπτουσιν ὅτι ζητοῦσι κοινὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἤ, ὡς λέγουσιν, *ἐθνικὴν* γλῶσσαν, καὶ ὅμως τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἀποβάλλουσι καὶ ζητοῦσι νὰ εἰσαγάγωσιν ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου ἀποδεκτὴν γινομένην γλῶσσαν ἢ μόνον ὑπὸ τῶν ἐπαινούντων αὐτὴν καὶ δὴ καὶ οὐδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπαινούντων αὐτήν.

Φαίνεται δὲ ὅτι οὐδ' ἡ λέξις *κοινὴ* καὶ *ἐθνικὴ* ἔχει ὡρισμένην ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν ἔννοιαν. Κοινὴ γλῶσσα εἶνε ἐκείνη, ἧς τὸ ἔθνος ποιεῖται χρῆσιν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐν τοῖς σχολείοις, ἐν ταῖς αἰθούσαις καὶ ταῖς πλατείαις, ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, ἐν τῇ ἐφημεριδογραφίᾳ, ἐν ταῖς συγγραφαῖς καὶ πάσαις ταῖς κοινωνικαῖς αὐτοῦ σχέσεσιν οὐχὶ δὲ ἐκείνη, ἣν οὐδεὶς σεμνολογῶν μεταχειρίζεται, ἀλλὰ μόνον ἡ βωμολοχία, ἡ τὸν γέλωτα τοῦ ἀκροωμένου νὰ διεγείρῃ ἐπιδιώκουσα. Τὰ χυδαϊστὶ γραφόμενα ἀναγινώσκομεν οὐχὶ ὡς διανοητικὴν παραγωγήν, ζωὴν διαρκῆ ἔχουσαν, ἀλλ' ὡς ἄθυρμά τι παράδοξον καὶ παράτροπον καὶ περίεργον καὶ στιγμιαῖον, ὅπερ τὸ πολὺ ἐγείρει ἐν ἡμῖν τὴν εὐαρέσκειαν ὅτι γινώσκει ὁ γράφων νὰ ἀπομιμῆται τὸν ἀπαίδευτον, τὸν ἀγροῖκον, τὸν βωμολόχον, τὴν ἀκομψίαν τῆς γλώσσης καὶ τὴν ἀκαμψίαν τῆς διανοίας. Τοῦτο νομίζουσι θαυμασμὸν καὶ ἐνταῦθα κεῖται ἡ μεγίστη ἀπάτη, ἡ αὐταπάτη τῶν χυδαιολογούντων, ὅτι, ἐν ᾧ ἀναγινώσκονται μετὰ τῆς περιεργείας μέχρι τίνος βαθμοῦ δύνανται νὰ προβῶσιν ἀσχημονοῦντες περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ διαστρέφοντες τὴν τοῦ καλοῦ αἴσθησιν, νομίζουσιν ὅτι ἀξιοῦνται τιμῶν καὶ θαυμάζονται. Ἀλλ' ὅσον θαυμάζουσιν οὗτοι τοὺς Πτωχοπροδρόμους τῆς δυστυχοῦς ἡμῶν Βυζαντιακῆς περιόδου, τοσοῦτον θαυμασμὸν ὀφείλουσι ν' ἀπεκδέχωνται καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ φιλοκάλου καὶ πεπαιδευμένου Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ὁ περὶ χυδαιολογίας θόρυβος δὲν εἶναι προϊὸν πραγματικῆς ἀνάγκης ἀλλ' εἰνέ τι παρείσακτον, ξένον, εἶνε οἱ ἀφροὶ τοῦ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἐγερθέντος κλύδωνος ὑπὲρ τῆς προφορικῆς, τῆς ἀγρίας, τῆς ἀχαλινώτου γλώσσης. Ὅπως δὲ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα τὸ βαθὺν ἔχον λόγον ἐν ταῖς κοινωνίαις τῆς Ἑσπερίας μετεφυτεύθη γελοιωδῶς καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπως πρό τινος ἔτι χρόνου ἦτο τοῦ συρμοῦ τὸ ἐκφαυλίζειν τὴν Βυζαντιακὴν ἡμῶν ἱστορίαν σύμπασαν καὶ ὑπολαμβάνειν τοὺς Βυζαντίνους ἀνθρώπινα βδελύγματα, διότι οὕτως ἤθελον αὐτοὺς οἱ ἐκ συστήματος ἢ ἐκ συνηθείας ὑβρίζοντες τοὺς Ἕλληνας τοῦ Βυζαντίου, οἱ παπικοί, παρ' ὧν ἠντλοῦμεν τὰς περὶ Βυζαντίου γνώσεις ἡμῶν, οὕτως ἀλογίστως ἀναμασώμεθα ὡς γελοῖοι ὑποκριταὶ ὅσους μετά τινος δικαίου ἀφορισμοὺς ἐκσφενδονίζου-

σιν οἱ περὶ τὴν γλωσσολογικὴν ἐπιστήμην ἀσχολούμενοι Ἑσπέριοι περὶ τῆς μορφώσεως τῶν ἰδίων γλωσσῶν.

Ἐντεῦθεν ἔχουσι τὴν καταγωγὴν ὅσα ἀσύστατα καὶ ἀσύμφυλα καὶ παράκοπα καταχέουσιν ὑμῶν, φίλοι συμπατριῶται.

Ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν γλωσσικὸν ζήτημα. Ἐκεῖνοι ζητοῦσι νὰ μορφώσωσιν ἐξ ὑπαρχῆς γλῶσσαν, ἡμεῖς δὲ ἔχομεν ἤδη τελειοτάτην. Ἔχομεν ἄγαλμα λαξευθὲν ὑπὸ τοῦ ἔθνους τῶν Φειδιῶν καὶ Πραξιτελῶν· παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦτο οὐδὲν κακοτέχνημα δύναται νὰ σταθῇ. Εἶνε ἀνάγκη πρῶτον νὰ κλείσῃ τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον, νὰ διαλυθῶσι τὰ γυμνάσια, τὰ σχολεῖα, νὰ κλείσωσιν αἱ ἐκκλησίαι, νὰ ἐκβαρβαρωθῇ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος σύμπαν, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ, εἶνε ἀνάγκη προσέτι νὰ ἐξορισθῇ ἐκ τῶν πανεπιστημίων καὶ τῶν ἄλλων ἐκπαιδευτηρίων τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, εἶνε ἀνάγκη νὰ καῶσιν αἱ βιβλιοθῆκαι, νὰ ἐξαλειφθῇ παντελῶς ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἵνα τραπῇ ἡ γλῶσσα ἡμῶν τὴν πρὸς τὰ χείρω πορείαν, ἵνα διακοπῇ ἡ συνέχεια αὐτῆς μετὰ τῆς ἀρχαίας, Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει τεμάχιον Πλάτωνος καὶ Εὐαγγελίου σῳζόμενον, πρὸς αὐτὸ θὰ κανονίζῃ ὁ Ἕλλην τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ.

Μὴ ταράττεσθε λοιπόν. Ἡ γλωσσικὴ συνέχεια δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διακοπῇ, ἡ πολυπόθητος ὑμῖν γλωσσικὴ τοῦ ἔθνους ἑνότης χωρεῖ πρὸς τὸ τέρμα αὐτῆς ἀκατασχέτως. Αἱ πρὸς ἀλλαγὴν πορείας ἀντιδράσεις ἐγένοντο πρότερον ἀπειλητικώτεραι, ἀλλὰ κατ' οὐδὲν ἴσχυσαν ν' ἀνακόψωσι τὴν φυσικήν, τὴν ὁρμητικὴν τῆς γλώσσης πορείαν, τὴν ὑπὸ χιλιάδων ἐτῶν ὑποδεδειγμένην.

Ὁ Βιλλαρᾶς καὶ ὁ Κωνσταντᾶς καὶ ὁ Φιλιππίδης ἐγένοντο ἀρχηγοὶ νέας γραμματικῆς, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι ἐνεῖδον τὸ μάταιον τοῦ ἐγχειρήματος αὐτῶν καὶ ἀνακρουσάμενοι πρύμναν ἢ μᾶλλον ὑπὸ τῆς βίας τῶν πραγμάτων παρασυρθέντες ἠναγκάσθησαν καὶ ἄκοντες, ὡς αὐτοὶ ὁμολογοῦσι, νὰ φυλάττωσι πανταχοῦ τοὺς τύπους τῆς Ἑλληνικῆς.

Μὴ θορυβεῖσθε, ἀγαπητοὶ συμπατριῶται. Ἡ τὴν ἑνότητα αὐτῆς ὑπὲρ πᾶν ἀγαθὸν τιθεμένη Ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν δύναταί ποτε σωφρονοῦσα νὰ ἐκλέξῃ ὡς ἑνότητος αὐτῆς ὄργανον γλωσσικὸν χάος, τὸ πάθος τῆς πυργοποιίας, οἷον παρέχουσι τὰ κατὰ χώρας ἰδιώματα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ θὰ ποθῇ, θὰ ἐπιδιώκῃ ὄργανον ἐνιαῖον. Τοιοῦτον δὲ ὑπὸ τῶν αἰώνων ἐσταθμισμένον, κάλλιστον καὶ θαυμαστὸν ὡς τἀριστουργήματα τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Λυσίππου, εἶνε ἡ κοινὴ τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος κέκτηται ἤδη κοινὴν γλῶσσαν, δι' ἧς ὁ ῥήτωρ τοῦ ἐν Ἀθήναις βουλευτηρίου συγκινεῖ πάντα ὁπουδήποτε γῆς εὑρισκόμενον Ἕλληνα, ἐκτὸς ἂν εἶνε οὗτος ἐκ τῶν ἀποβαλόντων τὴν πάτριον φωνήν· ἔχει κοινὴν γλῶσσαν, δι' ἧς ὁ ἱεροκήρυξ εἰσάγει τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, δι' ἧς οἱ συγγραφεῖς διδάσκουσι καὶ τέρπουσι τοὺς φιλαναγνωστοῦντας τῶν Ἑλλήνων, δι' ἧς διδάσκεται ἡ ἐπιστήμη, δι' ἧς ἀνακοινούμεθα ἀλλήλοις τὰ διανοήματα καὶ τὰ συναισθήματα ἡμῶν, ὅπου ἂν εὑρεθῶμεν, ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Τραπεζοῦντι, ἐν Ἀμισῷ, ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐν Σμύρνῃ, ἐν Κύπρῳ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πανταχοῦ, ὅπου ἂν ὁμόφυλοι ἡμῶν ὑπάρχωσι. Ἔχομεν πλέον ἢ κοινὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν, ἔχομεν ἤδη παγκόσμιον, διεθνῆ γλῶσσαν, δι' ἧς συγκοινωνοῦμεν μετὰ τῶν πεπαιδευμένων Ἑσπερίων καὶ Ἀμερικανῶν καὶ ὅπου δήποτε ὑπὸ τὸν οὐράνιον θόλον διατρίβουσι πεπαιδευμένοι ἄνδρες· διότι τὰ ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν γραφόμενα ἀναγινώσκονται νῦν εὐχερέστατα παρὰ τῶν σοφῶν καὶ ἐπιστημόνων ἀλλοδαπῶν.

Τὸ ἔργον ἡμῶν ὀφείλει νὰ εἶνε οὐχὶ πῶς ν' ἀποβάλωμεν τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν, τὴν παγκόσμιον καταστᾶσαν ἤδη, ἀλλὰ πῶς νὰ καταστήσωμεν αὐτὴν ὁμαλωτέραν, εὐπρεπεστέραν, ἀξίαν τῆς τιμῆς, ἧς ἠξίωσαν αὐτὴν σοφοὶ ἄνδρες προτείναντες ὡς διεθνῆ τῶν πεπαιδευμένων τοῦ κόσμου γλῶσσαν.

Ἐθνικὸν ἄρα ἔργον εἶναι ὁ περαιτέρω καθαρμὸς αὐτῆς ἀπὸ τῶν ξενισμῶν, τῶν βαρβαρισμῶν, τῶν σολοικισμῶν, τῶν ἀκαιρολεξιῶν καὶ ὁ πλουτισμὸς αὐτῆς ἐκ τοῦ λαμπροτάτου τῶν ἀρχαίων θησαυροῦ καὶ ἡ δημιουργία νέου κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὸν τύπον ἐκείνης φιλοτεχνουμένου. Τοῦτο ἀπαιτεῖ τοῦ ἔθνους ἡ πρόοδος, τὸ μέλλον αὐτοῦ, τοῦτο ὁ ἐξωραϊσμὸς τῆς φαντασίας αὐτοῦ, τοῦτο ἡ εὐπρέπεια ἡ κοσμιότης, ἡ σεμνότης.

Μὴ ἀθυμεῖτε, φίλοι συμπατριῶται. Ἄνω ποταμῶν οὐ χωροῦσι παγαί. Ἡ τροπὴ τῆς γλώσσης πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι ἀδύνατος.

Α'. Ὅσον ἀναπτύσσεται καὶ ἐξανθρωπίζεται τὸ ἔθνος τοσοῦτον πλουτεῖ καὶ νέων ἐννοιῶν. Πᾶσα δὲ νέα ἔννοια καὶ νέον διανόημα ἀπαιτεῖ καὶ αἰσθητὸν σύμβολον, λέξιν ἢ φράσιν πρὸς ἐνσάρκωσιν τοῦ διανοήματος. Ἂν μὲν ἡ ἔννοια εἶνε ἤδη γνωστὴ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ὑπάρχῃ καὶ αἰσθητὸν αὐτῆς σύμβολον ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας κατεσκευασμένον καὶ ἐν τοῖς προγονικοῖς θησαυροῖς ἀποτεταμιευμένον, θὰ εἶνε ἄτοπός τις ἄνθρωπος ὁ Ἕλλην, ἐὰν θελήσῃ νὰ ταλαιπωρῆται πρὸς κατασκευὴν νέας λέξεως καὶ μὴ ἐπαναγάγῃ προθύμως εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν καὶ ἐν τῇ ἐθνικῇ αὐτοῦ γραμματείᾳ ἐν χρήσει οὖσαν. Ἂν δὲ ἡ ἔννοια εἶνε ὅλως νέα, οὐδεμία δύναμις δύναται νὰ κωλύσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ σχηματίσῃ ὅρον Ἑλληνικόν, ἤτοι μετέχοντα τῆς φύσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις φύσιν ἔχει νὰ δεικνύῃ τὰς ἐννοίας σαφεῖς, καθαρά, διαυγεῖς,

ὡς τὸ κάτοπτρον τὰς τῶν πραγμάτων εἰκόνας.

Τὴν παραδοχὴν ὅρων ξένης γλώσσης ἀποκρούουσι καὶ αἱ νεώτεραι γλῶσσαι, ὧν ἡ σύστασις εἶναι δανειακὸν ἄθροισμα, καὶ ὧν ἡ γλῶσσα ἔχει πολὺ τὸ συνθηματικὸν στοιχεῖον. Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ διάνοια δὲν ἀνέχεται κατ' οὐδένα τρόπον τοιαῦτα, διότι εἶνε συνειθισμένη νὰ διορᾷ διὰ τῶν λέξεων τὰς ἐννοίας, διότι τὸ συνθηματικὸν στοιχεῖον δὲν ἔχει χώραν ἐν αὐτῷ, διότι ξένα στοιχεῖα δὲν ἀνέχεται.

Β'. Ἄνω ποταμῶν οὐ χωροῦσι παγαί· διότι ἡ γλῶσσα ἐπιζητεῖ τὸ κάλλος. Ὁ λέγων ὅσον ἀπαίδευτος καὶ ἂν εἶνε, προσπαθεῖ πάντοτε νὰ καλλύνῃ τὸν λόγον αὐτοῦ, νὰ φανῇ σεμνότερος. Ἡ τάσις αὕτη εἶνε τόσον γενικὴ καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀνθρωπική, ὥστε καθ' ἑκάστην ἀκούσμεν ἀπαιδεύτους ἀνθρώπους ἐκ φιλαρεσκείας ποιουμένους γελοίαν χρῆσιν σεμνῶν ὑπ' αὐτῶν θεωρουμένων λέξεων καὶ φράσεων.

Γ'. Ἄνω ποταμῶν οὐ χωροῦσι παγαί· διότι ἡ γλῶσσα ἐπιζητεῖ τὴν σαφήνειαν, ἤτοι ὁ λέγων θέλει νὰ ἐννοῆται ὑπὸ τοῦ ἀκούοντος· πᾶν ἑπομένως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀντιβαῖνον ἀποκρούεται ὡς διαφθεῖρον καὶ ματαιοῦν τὸν σκοπόν. Τὸ δὲ μεταχειρίζεσθαι διαλεκτικὰς ἐκφράσεις καὶ λέξεις ἀντιβαίνει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον· διότι ὀλίγοις μόνοις εἶνε τὰ διαλεκτικὰ γνωστά. Τὰ προτερήματα δὲ ταῦτα κέκτηται μὲν ἡ ἀρχαΐζουσα, στερεῖται δὲ ἡ χυδαία.

Καὶ ἡ χωροῦσα λοιπὸν τοῦ ἔθνους ἀνάπτυξις ἔν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει καὶ ὁ φυσικὸς ἔρως του ἔχειν ὄργανον ἐπιτήδειον πρὸς ἀνακοίνωσιν τῶν διανοημάτων καὶ συναισθημάτων αὐτοῦ, ἤτοι τοῦ ἔχειν γλῶσσαν καθαράν, διαυγῆ, εἰκονικήν, εὔφωνον, σεμνήν, εὔρυθμον καὶ ἁρμονικὴν καὶ ἡ φυσικὴ ῥοπὴ τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς τὸ γίνεσθαι ἀρεστὸν τῷ ἀκούοντι, πρὸς τὸ κερδαίνειν αὐτὸν διὰ τοῦ κάλλους τῆς φράσεως καὶ ὁ διακαίων τὰς τῶν Ἑλλήνων ψυχὰς ἐξ ὅτου ἀφυπνίσθη ἐν αὐτοῖς ἡ ἔννοια τῆς ὁμοφυλίας καὶ τῆς συγγενείας καὶ τῆς στενῆς μετ' ἀλλήλων συνδέσεως, ἑνὶ λόγῳ ὁ πόθος τῆς γλωσσικῆς ἑνότητος, θ' ἀπομακρύνῃ πάντοτε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πάσης εἰσηγήσεως, ἐξ ἧς θὰ ἐκινδύνευον τὰ ἐπιδιωκόμενα ταῦτα ἀγαθά, καὶ θ' ἀν τέχηται ἀπρὶξ τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἄγει πρὸς τὸ ποθητὸν τέλος.

Δὲν θὰ ἀκολουθήσῃ λοιπὸν τὸν τρόπον τοῦ ἐκφράζεσθαι τῶν διαλεκτικῶς λαλούντων, τῶν ἀγροίκων, τῶν ἀμαθῶν, τῶν μόνας τὰς ἀπολύτως τῆς ζωῆς ἀνάγκας δι' ἀρρύθμων φωνῶν μετὰ χειρονομιῶν δυναμένων νὰ ἐκδηλώσωσιν, ἀλλὰ τὴν γλῶσσαν τῶν καλῶν ῥητόρων, τῶν εὐφυῶν καὶ σοφῶν αὐτοῦ συγγραφέων. Θὰ μεταχειρίζηται τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, περὶ ἧς ὁ Κικέρων ἔλεγεν ὅτι, ἂν ὁ Ζεὺς ἀνθρωπίνην ὡμίλει γλῶσσαν, δὲν θὰ μετεχειρίζετο τελειοτέραν τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ ἕτερος ὅτι ἂν ἡ φύσις αὐτὴ ἐλάμβανε φωνητικὰ ὄργανα, διὰ τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς θὰ ἡρμήνευεν ἡμῖν τὰ μυστήρια αὐτῆς.

Μὴ φοβεῖσθε λοιπόν, ἡ γλωσσικὴ ἑνότης οὐδένα διατρέχει κίνδυνον. Μελετᾶτε τὸν χαριέστατον Λουκιανόν, τὸν Γαληνόν, τοὺς ἄλλους μεγάλους ὑμῶν πατριώτας, μελετᾶτε τὸν Πλάτωνα, τὴν Ἀττικὴν μέλισσαν, τὸν Ξενοφῶντα, ἐμπλήσατε τὴν διάνοιαν ὑμῶν Ἑλληνικῶν εἰκόνων, τὸ οὖς ὑμῶν Ἑλληνικῆς ἁρμονίας, ἵνα μεταβιβάσητε ταῦτα καὶ εἰς τὸν λόγον ὑμῶν, ἵνα αὐξήσητε τὸν πλοῦτον καὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν λογικὴν καθαρότητα καὶ τὴν εὐκαμψίαν τῆς κοινῆς ὑμῶν γλώσσης, ἵνα καταστήσωμεν αὐτὴν ἐξαίσιον ἐθνικὸν ὄργανον καὶ ἀσπαστὴν διεθνῆ γλῶσσαν. Ἂς συντελέσωμεν καὶ ἡμεῖς ὡς τὸ πάλαι οἱ ἀρχαῖοι Μικρασιᾶται νὰ καταστῇ ἡ Ἑλλὰς διδασκαλεῖον τῆς ὑφηλίου περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὥς ποτε οἱ Κικέρωνες καὶ οἱ ἄλλοι ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα παραλάβωσι τὴν Ἑλληνικὴν παίδευσιν, οὕτω καὶ πάλιν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πανεπιστήμια, εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ὀφείλουσι νὰ ἔρχωνται οἱ ἐφιέμενοι παιδείας Ἑλληνικῆς ἀλλοδαποί. Εἶνε δὲ ὄνειδος, Ἑλληνικοῦ ἔθνους ὑπάρχοντος, νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Πρὸς δὲ τοὺς παραπικραίνοντας ἡμᾶς καὶ πρόσκαιρον ἀθυμίαν καταντλήσαντας ἡμῶν λέγομεν ὅτι ὁ βαθὺς καὶ αἰώνιος πόθος πρὸς προσκτησιν γλωσσικῆς ἑνότητος ἔτι μᾶλλον ἐκκαίεται διὰ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης.

Μὰ τὸν πατριώτην ἡμῶν θεῖον Ὅμηρον, μὰ τὴν ἱερὰν γλῶσσαν, ἣν ἐξηγίασε τὸ Εὐαγγέλιον, δι' ἧς ἐδοξάσθησαν, οἱ Γαληνοὶ καὶ οἱ Λουκιανοὶ καὶ οἱ Στράβωνες καὶ οἱ Βασίλειοι καὶ οἱ Χρυσόστομοι καὶ οἱ Φώτιοι καὶ οἱ Εὐγενικοὶ καὶ οἱ Σχολάριοι οὐδέποτε οὐδαμῶς θὰ παρεκκλίνωμεν, ἣν οἱ πατέρες ἐχάραξαν πρὸς πλήρη ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων γλωσσικὴν ἑνότητα.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῆς ἐπιτροπείας τῶν συγγραφέων, διατυπωθὲν ὑπὸ Θ. Ν. Ἀποτολοπούλου, καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ Α. Ν. Ἀποστολοπούλου. Ἐν Ἀθήναις 1894. *σελ.* 96.

Πολλοὶ συγγραφεῖς βιβλίων βλέποντες τὴν καταστροφὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἣν ὑποτρέφει ὁ ἄθλιος νόμος περὶ ἐγκρίσεως ἑνὸς μόνου βιβλίου, διώρισαν τριμελῆ ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν κκ. Ἰγ. Μοσχάκη, Ἰω. Μεσολωρᾶ καὶ Θ. Ἀποστολοπούλου, ἵνα ἐμφανισθῇ πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν καὶ εἴπῃ τοὺς λόγους αὐτῶν κατὰ τοῦ νόμου τούτου, παρακαλέσῃ δὲ αὐτὸν νὰ καταργήσῃ ἢ τροποποιήσῃ τὸν νόμον. Ὁ πρωθυπουργὸς παρεκάλεσε τὴν ἐπιτροπείαν νὰ ὑποβάλῃ αὐτῷ γραπτῶς τοὺς λόγους ὡς καὶ σχέδιον τοῦ πρακτέου. Ταῦτα πάντα ἐξετέλεσεν ἡ ἐπιτροπεία. Τὰς σκέψεις τῆς ἐπιτροπείας ἔχομεν νῦν τύποις ἐκ-

δεδομένας ὑπὸ τοῦ κ. Ἀποστόλου Α. Ἀποστολοπούλου, ἃς δύνανται νὰ ἀναγνώσωσιν οἱ θέλοντες νὰ λάβωσι μίαν ἰδέαν τῆς καταστροφῆς, ἧς ὁ νόμος οὗτος ἀπειργάσατο καὶ θὰ ἀπεργάσηται ἐν τῷ μέλλοντι. Ὁ λόγιος ἐκδότης τοῦ ὑπομνήματος προσέθηκε ἰδίας σημειώσεις ἐν τῷ ὑπομνήματι, αἵτινες ἀποκαλύπτουσι σκανδαλώδη πράγματα. Τούτων μίαν σημείωσιν ἃς ἐπιτραπῇ ἡμῖν νὰ ἀναδημοσιεύσωμεν τὴν ἑξῆς:

«Φρίξατε, ἐὰν ἀρκῇ ἡ φρίκη! κατὰ τὸν ΒΡΛ' Νόμον περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας προκήρυξις, ἐν ᾗ περιλαμβάνονται πολλὰ τὰ κακὰ καὶ ἰδιοτελῆ, ἐξ ὧν ὡς ἐν παραδείγματι ἀναπτύσσομεν μόνον τάδε· «προκηρύσσεται, *Ἀλφαβητάριον, ἄνευ εἰκόνων, ὅπερ ἔσται διμερές, συγκείμενον ἐκ τοῦ παρασκευαστικοῦ τῆς ἀπταίστου καὶ τοῦ παρασκευαστικοῦ τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως. Τὸ μέγεθος δ' ἑκατέρου τῶν μερῶν τούτων ἔστω ἕως τεσσάρων τυπογραφικῶν φύλλων.*» ἤτοι ἐξ ὀκτὼ ἐν συνόλῳ τυπογραφικῶν φύλλων. Σημειωτέον ὅτι Ἀλφαβητάριον τοιοῦτο, ἄνευ μάλιστα εἰκόνων, ὑπάρχει ἐν κυκλοφορίᾳ μόνον τὸ τοῦ Παπαμάρκου καὶ οὐδενὸς ἄλλου· ἐν ἀμφοτέροις δὲ τοῖς προτελεσθεῖσι διαγωνισμοῖς προεκηρύχθη Ἀλφαβητάριον ἐκ ΤΕΣΣΑΡΩΝ μόνον τυπογραφικῶν φύλλων καὶ οὐχὶ ἐξ ὀκτώ, ὅσα δηλαδὴ συνέρραψεν ἡ Παπαμάρκειος ἀπεραντολογία, ἐξ ἧς προκύπτει ζημία τρὶς μεγίστη διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς γονεῖς, ἡ ἑξῆς. Κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ ῥηθέντος Νόμου ΒΡΛ' «*ἡ τιμὴ κατὰ τὸ τυπογραφικὸν φύλλον ὁρίζεται διὰ τὰ βιβλία τῶν δημοτικῶν σχολείων εἰς λεπτὰ ὀκτώ.*» Ὥστε Ἀλφαβητάριον ἐξ ὀκτώ, κατὰ τὴν προκήρυξιν, τυπογραφικῶν φύλλων, ὧν ἕκαστον διατιμᾶται ὀκτὼ λεπτῶν, θὰ πωλῆται τοῖς μαθηταῖς ὑποχρεωτικῶς ὡς χαρτόσημον ἀντὶ 64 λεπτῶν· τὰ 64 δὲ ταῦτα λεπτὰ πολλάκις θὰ διπλασιάζωσι τοὐλάχιστον αἱ διάφοροι κερδοσκοπικαὶ χεῖρες τῶν μεταπωλητῶν, ἕως νὰ φθάσωσι τὰ Ἀλφαβητάρια ἐξ Ἀθηνῶν εἰς χεῖρας τῶν μικρῶν μαθητῶν τῶν διαφόρων ἀποκέντρων χωρίων τῆς Ἑλλάδος. Ὥστε τὸ Ἀλφαβητάριον θὰ πωλῆται ἀντὶ 64 καὶ 80 καὶ 120 λεπτῶν τοῖς μαθηταῖς, θὰ εἶναι δὲ ὑποχρεωτικῶς ἐπιβεβλημένον ὡς χαρτόσημον· ἐνῷ πάντα τὰ ἐν κυκλοφορίᾳ Ἀλφαβητάρια πωλοῦνται νῦν ἀπὸ 3 λεπτῶν μέχρι 25 μόνον. Πόση λοιπὸν ἡ διαφορὰ τῆς τιμῆς καὶ πηλίκη ἡ κατακραυγὴ τῶν γονέων κατὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, τῶν τοιούτους νόμους ψηφιζόντων; Καταλαμβάνετε λοιπόν, κύριοι Βουλευταί, τί σᾶς μαγειρεύει ὁ κ. Παπαμάρκος μὲ τὸ σοβαρῶς ἐπτοημένον καὶ δουλοπρεπὲς ἐκεῖνο ἦθος τὸ τοῖς θρασυδείλοις προσιδιάζον; Ἂς ἐγκριθῇ καὶ θὰ ἐγκριθῇ, τὸ Ἀλφαβητάριον καὶ λοιπὰ βιβλία αὐτοῦ, διὰ νὰ θησαυρίζῃ αὐτός, καὶ κατὰ διαβόλου Πατρὶς καὶ Πολιτεία καὶ Κυβέρνησις καὶ Βουλευταὶ καὶ γονεῖς.

Ἀλλὰ θὰ μᾶς ἐρωτήσῃ τις, πῶς ἠξεύρατε ὅτι τοῦ Παπαμάρκου τὰ βιβλία ἐγκριθήσονται καὶ ὄχι ἄλλου τινός; Ἐδῶ εἶναι τὸ φρικτόν! Ὁ ἄνθρωπος προὐνόησε περὶ τούτου. Καὶ τί ἔπραξε νομίζετε; Ἀκούσατε πρὸς Θεοῦ! Κατεσκεύασε πρῶτον τὸν νόμον ἐλλιπέστατον καὶ ἐλαστικώτατον, διὰ Βασιλικοῦ δὲ εἶτα Διατάγματος ἐξήρεσε τοῦ γενικοῦ κανόνος μόνον τὰ ἰδικά του βιβλία, καὶ διὰ τῆς ὑπουργικῆς προκηρύξεως ἐξησφάλισεν ὁριστικῶς εἰς ἑαυτὸν τὸ γέρας· διότι α'.) ἔκαμε τὴν προκήρυξιν, κατά τε τὸ περιεχόμενον τῆς ὕλης τῶν βιβλίων του καὶ τὴν διαίρεσιν αὐτῆς, ἀκριβῶς ὅπως εἶχε γράψῃ αὐτὸς τὰ ἰδικά του βιβλία· β'.) πλὴν τούτου προεκήρυξε τὰ βιβλία τῶν δημοτικῶν σχολείων ἄνευ εἰκόνων! «διότι σήμερον ἀντὶ σμικροτάτης δαπάνης δύναται πᾶν σχολεῖον καὶ πᾶς διδάσκαλος νὰ ἔχῃ (κολοκύθια—τούμπανα) ἴδιον βιβλίον εἰκόνων». ὡς γράφει ὁ ἴδιος, (ἰδὲ Ὕθλους Παπαμάρκου, σελ. 184. σημ.), πράγματι ὅμως διότι ἐφείσθη χρημάτων νὰ θέσῃ τοιαύτας αὐτὸς ἐν τοῖς βιβλίοις του, ἐνῶ οἱ προτελεσθέντες διαγωνισμοὶ ἀπῄτουν ῥητῶς μετ' εἰκόνων, ὅπως εἶναι ὀρθὸν καὶ λογικὸν καὶ παιδευτικὸν καὶ ὅπως γίνεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἐν τοῖς διδακτικοῖς βιβλίοις τῶν κατωτέρων σχολείων, διότι πολλάκις μία εἰκὼν λαλεῖ τοῖς παισὶν εὐγλωττότερον πολλῶν σελίδων καὶ πολλῶν διδασκαλικῶν χειλέων· γ') τὸ ἀπουδαιότατον ὅμως πάντων εἶναι ἐν ἄρθρῳ 5. τοῦ Β. Διατ. τῆς 20 Φεβρουαρίου 1893 γράφει τάδε· «Ἕκαστον τυπογραφικὸν φύλλον πρέπει νὰ περιέχῃ περίπου 27,000 τυπογραφικὰ στοιχεῖα, **πλὴν τῶν φύλλων τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῶν δημοτικῶν σχολείων, ὧν τὸ μὲν Ἀλφαβητάριον πρέπει νὰ περιέχῃ ἐν ὅλῳ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει 42,500 στοιχεῖα!! ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ αὐτοῦ μέρει περὶ τὰ 16,500 κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον, ὁ δὲ δεύτερος καὶ τρίτος τόμος τοῦ Ἀναγνωσματαρίου περὶ τὰ 18000 στοιχεῖα κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον. ὁ δὲ τέταρτος τοῦ αὐτοῦ βιβλίου περὶ τὰ 22000 στοιχεῖα κατὰ φύλλον**». Τί τὰ ἤθελες τόσα λόγια, εὐλογημένε; Ἤρκουν ἓξ μόνον λέξεις, αὗται: **πλὴν τῶν βιβλίων Παπαμάρκου ἀνεξελέγκτως ἐγκριθησομένων**. Φρίξατε λοιπόν, ἐὰν ἀρκῇ ἡ φρίκη! Πρᾶγμα πρωτάκουστον! Ἐξασφαλίζει ἐκ τῶν προτέρων στεγανῶς τὴν ἔγκρισιν τῶν βιβλίων του ὁ παλιγκάπηλος, ὡς δὲν αἰσχύνεται νὰ γράφῃ αὐτὸς διὰ τοὺς ἄλλους, Παπαμάρκος, οὐχὶ μόνον προκηρύσσων διαγωνισμὸν συμφωνότατον πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἰδίων του ἀναγνωσματαρίων, ἀλλὰ καὶ ποιῶν ἐξαίρεσιν, κατὰ τὴν ἔκτασιν, διὰ μόνα τὰ ἰδικά του βιβλία! ἐνῷ διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον προκηρύσσονται καὶ ἄλλα, πλὴν τῶν ἀναγνωστικῶν, τὰ ὁποῖα ὁ ἐρίφης δὲν ἐξαιρεῖ, διότι δὲν εἶναι ἰδικά

του. Λοιπὸν 27000 στοιχεῖα κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον διὰ ἅπαντας τοὺς συγγραφεῖς καὶ κατὰ τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1884, καὶ κατὰ τὸν τοῦ 1888 καὶ κατὰ τὸν τοῦ 1894, ἐξαιρεῖται μόνον ὁ privilegiarius Παπαμάρκος ὁ ὁποῖος δὲν πρέπει νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸν Νόμον, ἀλλ' ὁ Νόμος πρὸς αὐτόν! Πρὸς χάριν λοιπὸν τοῦ κυρίου αὐτοῦ νὰ συγγραφῇ Ἀλφαβητάριον μὲ 42500 στοιχεῖα! Κύριε ἐλέησον! Οἷα δέσμευσις χειρῶν! Οἷα ἐδιοτέλεια! Οἷα ἀναίσχυντία! 42500 ἀλφαβητικὰ στοιχεῖα! Καὶ ὄντως ἔσχομεν τὴν ὑπομονὴν ν' ἀριθμήσωμεν ἓν πρὸς ἓν πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀλφαβηταρίου τοῦ Παπαμάρκου καὶ νὰ εὕρωμεν ἐν τῷ Α' μέρει 30130 ἐν τῷ καθαρῷ κειμένῳ μόνον· συνυπολογίσαντες δ' εἶτα καὶ τὰ τῶν ἐπικεφαλίδων καὶ τῶν διακένων χώρων, κατὰ τοὺς νόμους τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, εὕρομεν ἀκόμη 12127 στοιχεῖα, ὅπερ ἐστὶν ἐν συνόλῳ 42,257! Δηλαδὴ ἐδιδάχθημεν ὅτι ἡ σοφία καὶ ἡ μάθησις καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἑλληνοπαίδων θὰ κανονίζωνται τοῦ λοιποῦ κατ' ἀριθμὸν τυπογραφικῶν στοιχείων! 42500 στοιχεῖα! Οὐδὲ περιελήφθη τι, τοῖς ἐξαιρετικοῖς τούτοις σχετικόν, ἐν τῷ Β. Διατάγματι τῆς 16 Μαρτίου 1893, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα πάνοπλα ταῦτα κατισχύσωσι.»

Α. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ

Τὸ ἀνώτατον τῆς γῆς μέρος, ὅπερ φαίνεται ἡμῖν καλεῖται ἔδαφος. Ὑπάρχουσι δὲ ἐδάφη γεώδη, ψαμμώδη καὶ πετρώδη. Τὸ γεῶδες ἔδαφος εἶναι φύραμα διαφόρων χωμάτων οἷον πυλοῦ, ἀργίλλου, ἄμμου. Τὸ ψαμμώδες ἔδαφος σύγκειται ἐκ χονδρῶν χαλικίων ἢ ἐκ λεπτῆς ἄμμου. Ἡ λίαν λεπτὴ ἄμμος καλεῖται κονιορτός, ἐὰν εὐκόλως ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀναφέρηται. Τὸ δὲ πετρῶδες ἔδαφος ἀποτελεῖται ἢ ἐκ βράχων ἢ ἐκ λίθων ἢ ἐκ κροκαλῶν. Ὅσῳ δὲ περισσότερα συστατικὰ γεώδη ἔχει ἓν ἔδαφος, τόσον εὐφορώτερον εἶναι, μάλιστα δὲ ἂν καλλιεργεῖται καλῶς.

Τόποι, ἔνθα ὑπάρχουσι ὕδατα πολλὰ καὶ ἐν οἷς φύονται χόρτα, βοῦρλα, καλοῦμεν *τέλματα*, *ἕλη*, *βάλτους*. Τινὰ τῶν ὑλῶν δὲν ἔχουσι πολὺ ὕδωρ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς φυτὰ σήπονται καὶ σχηματίζουσι γῆν ἀνθρακοειδῆ, ἣν καλοῦσι *τόρφην* χρησιμοποιουμένην πρὸς θέρμανσιν. Διὰ τῆς διοχετεύσεως δὲ τῶν ὑδάτων καὶ διὰ τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς ταύτης δυνάμεθα τὰ τέλματά νὰ μεταβάλωμεν εἰς εὐφόρους τόπους.

Σημ. Τὰ μαθήματα ταῦτα τῆς πατριδογραφίας εἶναι προωρισμένα διὰ μαθητὰς ἑλληνικῶν σχολείων. Δύνανται ὅμως καὶ ἐν δημοτικῷ σχολείῳ νὰ γίνῃ τῶν πλείστων αὐτῶν χρῆσις. Γράφομεν ταῦτα, ἵνα δείξωμεν ὅτι καὶ ἐν τῇ γεωγραφίᾳ εἶναι ἀνάγκη νὰ πνεύσῃ τὸ μεταρρυθμιστικὸν πνεῦμα τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης καὶ ὑποδεικνύομεν προχείρως τί εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ. Οἱ διδάσκαλοι ἃς λάβωσιν ἐντεῦθεν ἀφορμὴν καὶ ἃς ἐπινοήσωσιν ὀρθότερα.

Πηλὸς εὑρίσκεται πολλάκις ἐν τῇ γῇ ἀμιγὴς καὶ ἀνορύσσεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων χρησιμοποιούμενος ἐν τῇ ἀγγειοπλαστικῇ. Ὡσαύτως καὶ λίθοι, ἀποκόπτονται ἐκ βράχων μάλιστα δὲ μάρμαρα. Καλεῖται δὲ ὁ τόπος οὗτος, ἔνθα ἐξάγονται λίθη, λατομεῖον. Ἀλλὰ καὶ ἄνθρακες ἐξάγονται ἐκ τῆς γῆς, οἵτινες διάφοροι ὄντες καλοῦνται *λιθάνθρακες*, *γαιάνθρακες*, *ἀνθρακῖται*. Ἀλλὰ πλὴν τῶν λίθων καὶ τῶν ἀνθράκων ἐξορύσσεται ἐκ τῆς γῆς καὶ ἅλας, τὸ καλούμενον ὀρυκτόν. Παρ' ἡμῖν τὸ ἅλας γίνεται ἐκ τῆς θαλάσσης δι' ἐξατμίσεως εἰς τὰς λεγομένας *ἁλυκὰς* ἢ *ἁλυκίδας* ἢ *ἁλοπήγια*. Ἐκ τῆς γῆς ἐξορύσσονται καὶ τὰ μέταλλα π. χ. μόλυβδος ἐν Λαυρίῳ.

Εἰς τοὺς ἀγροὺς εἶναι χωρία, ἔχοντα ἕκαστον τοὺς ἀγροὺς του καὶ τὰ σύνορα, δι' ὧν χωρίζεται ἡ περιοχὴ τοῦ ἑνὸς χωρίου ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἐν τοῖς ἀγροῖς οἱ κάτοικοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ γεωργοὶ ἢ κτηνοτρόφοι. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ἐκεῖ σταύλους τῶν ζῴων, ἀχυρῶνας, ποιμενικὰς καλύβας, στάνας κτλ. Ὁ πολιτικὸς ἄρχων τοῦ χωρίου εἶναι ὁ εἰδικὸς πάρεδρος ἐκλεγόμενος ἐν μυστικῇ ψηφοφορίᾳ ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Ὅταν εἶναι αἰθρία, φαίνεται ὁ οὐρανὸς ὡς μέγιστός τις θόλος. οὗ τὰ ἄκρα πέριξ φθάνουσι μέχρι τῆς γῆς. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχον ὄρη, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει, τότε θὰ ἐφαίνετο ἡμῖν ὅτι τὰ ὅρια μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ θὰ ἀπετέλουν κύκλον. Τὸν κύκλον τοῦτον καλοῦσιν *ὁρίζοντα*. Ἐπειδὴ δὲ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ (ἀστέρες, κομῆται κλπ.) δὲν ἀπέχουσιν ἰσάκις ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος καλοῦμεν τὴν ἀπόστασιν ἑκάστου ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος ὕψος αὐτοῦ. Τὸ μεγαλείτερον δὲ ὕψος ἔχει τὸ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ἡμῶν σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ, ὅπερ καλοῦμεν *κατακόρυφον* ἢ *Ζενίθ*.

Ὁ ἥλιος, ἐὰν τὸ παράθυρον τῆς οἰκίας ἡμῶν βλέπῃ πρὸς νότον, εἰσέρχεται κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἐντὸς καὶ εἰς πολὺ μὲν βάθος τὸν χειμῶνα, εἰς ἐλάχιστον δὲ τὸ θέρος. Δένδρον κατὰ τὴν μεσημβρίαν κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ῥίπτει σκιὰν διάφορον κατὰ τὸ μῆκος. Κατὰ ταῦτα ὁ ἥλιος κατὰ τὴν μεσημβρίαν πρέπει νὰ εὑρίσκηται κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους καὶ εἰς διάφορον θέσιν. Διὰ τοῦτο ἃς παρατηρήσωμεν ἀκριβέστερον τὴν κίνησιν τοῦ ἡλίου.

α') Κατὰ τὴν 9/21 Μαρτίου ἀνατέλλει ὁ ἥλιος τὸ πρωὶ ἀκριβῶς κατὰ τὴν 6 ὥραν, δύει δὲ κατὰ τὸ ἀντίθετον ἄκρον ἀκριβῶς κατὰ τὴν 6 ὥραν ἑσπέρας. Εἶναι δὲ ἡμέρα καὶ νὺξ ἴσαι. Ἡ ὁδὸς τοῦ ἡλίου ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι ἡμικύκλιον. Ἡμερήσιον καὶ νυκτερινὸν τόξον εἶναι ἴσα.

β') Ἀπὸ 9]21 Ἰουνίου ἡ μὲν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου καθ' ἡμέραν γίνεται πρωτήτερα, ἡ δὲ δύσις βραδύτερον. Καὶ αἱ μὲν ἡμέραι γίνονται μεγαλείτεραι, αἱ δὲ νύκτες μικρότεραι. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέρος, ἔνθα ἀνατέλλει ἢ δύνει ὁ ἥλιος καθ' ἡμέραν ἔρχεται βορειότερον. Ῥαβδίον ῥίπτει τὴν μεσημβρίαν σκιὰν

γινομένην καθ' ἡμέραν μικροτέραν. Καθ' ἑκάστην μεσημβρίαν ὁ ἥλιος ἵσταται ὑψηλότερον εἰς τὸν οὐρανόν. Τὰ ἡμερήσια τόξα τοῦ ἡλίου γίνονται μεγαλείτερα, τὰ δὲ νυκτερινὰ μικρότερα τοῦ ἡμικυκλίου.

γ') Κατὰ τὴν 9]21 Ἰουνίου ἀνατέλλει ὁ ἥλιος κατὰ τὴν 4 $^1/_2$ ὥραν περίπου τὴν πρωϊαν καὶ δύει κατὰ τὴν 7 $^1/_2$ ὥραν ἑσπέρας. Ἡ ἡμέρα διαρκεῖ 15 ὥρας, ἡ δὲ νύξ 9. Ἡ 9 Ἰουνίου εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἡμερῶν. Τὰ σημεῖα καὶ τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν εἶναι τὰ μάλιστα κείμενα πρὸς βορρᾶν. Ἡ σκιὰ τῆς ῥάβδου κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἶναι ἡ βραχυτάτη πασῶν. Ὁ ἥλιος κατὰ τὴν μεσημβρίαν φθάνει ἤδη τὸ ὕψιστον αὐτοῦ σημεῖον. Τὸ ἡμερήσιον τόξον τοῦ ἡλίου εἶναι τὸ μέγιστον, τὸ δὲ νυκτερινὸν τὸ ἐλάχιστον. Κεῖται δὲ τὸ νυκτερινὸν τόξον πλησίον τοῦ ὁρίζοντος καὶ διὰ τοῦτο αἱ νύκτες εἶναι φωταυγεῖς ὡς κατ' ἄλλας ὥρας τοῦ ἔτους συμβαίνει κατὰ τὸ λυκαυγές.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελ.

Ἐθισμὸς ἐν τοῖς σχολείοις 3
Συνέλευσις Γερμανῶν δημοδιδασκάλων.....
Διαγνωστικὴ καὶ θεραπευτικὴ 8
Ἱερὰ καὶ μορφωτικὰ μαθήματα ἐν τοῖς σχολείοις 9
Φιλοπονία ἐν τῷ σχολείῳ 13
Κατάργησις γραμματοδιδασκαλείων καὶ στρατιωτικῶν ἀσκήσεων 16
Ψυχολογικὰ μαθήματα 17.94
Ὄργανα πρώτων ἐννοιῶν 17
Ὑπόδειγμα διδασκαλίας ἱεροῦ μαθήματος .. 19
Διοργανισμὸς δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως .. 21.91
Ὑπακοή 25
Ἁπλαῖ αἰσθήσεις 27
Εἰκόνες τῆς ἱστορίας 32
Καθαριότης 33
Κωφαλάλων διδασκαλία 37.45.52
Ἐντυπώσεις ἀλφαβηταρίου 38.46.53.63
Ὑγιεινὴ τῶν οἰκοδομῶν 39
Ἁγία Γραφή 40
Ἑλληνικ. γλώσσης διδασκαλία. 41.48.57.66.78
Ἄνοιξις-καλοκαῖρι 56
Συναδελφικὸν πνεῦμα 60
Τίς τὸ ἔθνος πτερυγοῖ; 64
Σχολικὰ ζητήματα ... 65.96.117.127.159.168
Ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν .. 69
Ἀποχαιρετισμὸς πατρίδος 72
Ἰωάννης Ἀμὼς Κομένιος 73
Ἀξία μαθημάτων 81.89.97
Ἐλάττωσις μισθοῦ 87.103
Διδασκαλεῖον Ἀθηνῶν 88
Νεᾶνις καὶ ἐργασία 101
Διανοητικὴ μόρφωσις... 105.113.121.149.156
Λουτρὰ ἐργατικῆς τάξεως 107
Παιδαγωγικὴ καὶ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης Ἐκπαιδεύσεως 111
Ῥουσσῶ 128.139
Δάσκαλος 133

Σελ.

Τμηματάρχης δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως .. 136
Κεφαλλῆνες δημοδιδάσκαλοι 142
Ὁμολογία εὐγνωμοσύνης 144
Φίλιππος Ἰωάννου περὶ γλώσσης 145.161.177.
Συχναὶ μεταθέσεις δημοδιδασκάλων 150
Ὀρφανοτροφεῖον Χατζηκώστα 152
Νόμος περὶ διδακτικῶν βιβλίων 169
Κρίσις περὶ προκηρύξεως Ὑπουργείου 171
Διδακτικὰ βιβλία 175
Τὰ δύο ὀρφανά 184
Γεωμετρία μεθοδική 185
Μουσικὴ λεσχηνεία 187.219
Παπαμάρκου ὕθλοι, συκοφαντίαι 193
Ἠθικὴ ἀνατροφή 217
Ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία 222
Ἡράκλειος, ἱστορικὸν μάθημα 225
Ὀρθὴ ἠθικῆς ἀνατροφῆς μέθοδος 233
Εὐγνωμοσύνη ψευδής 236
Σχολικαὶ ἀποικήσεις 237.246
Φυσικαὶ τιμωρίαι καὶ ἁμαρτήματα μεγάλα. 241
Ἔρβαρτος 243
Δίδακτρα 245
Παραγγέλματα πρὸς ἠθικὴν ἀνατροφήν ... 249
Ἡ πρὸς τὰ βρέφη συμπεριφορὰ τῶν γονέων καὶ τῆς πολιτείας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι 251
Πατριδογραφίας μαθήματα 252.278.287
Τί ἐστὶ πατρίς 254
Ζήκου Ῥώσση φυλλάδιον 254
Σπουδαιότης σωματικῆς ἀνατροφῆς 257
Μόρφωσις θελήσεως 260
Σεισμὸς Λισσαβῶνος 261.269
Ὁποία τις πρέπει νὰ εἶναι ἡ τροφή 265
Ἀληθὴς ὁδὸς τῆς μαθήσεως 268
Ταμίαι καὶ δημοδιδάσκαλοι 272
Ποικιλία τροφῆς, ἐνδυμασία, παιγνίδια ... 223
Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ παρ' ἡμῖν ζητήματος 276
Δημοσιογραφία, παιδαγωγία 281

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β' ΕΤΟΥΣ

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ —1894—3039